

Markvildtoversigten 2020

Jens Venø Kjellerup, kreds 4
Formand for markvildtsudvalget

Efter en længere periode med stilhed fra markvildtindsatsen er der endelig nyt.

Tekst: Jens Venø Kjellerup, Formand for Markvildtudvalget

Foto: Danmarks Jægerforbund

Danmarks Jægerforbund vandt Miljøstyrelsens udbud om markvildtindsatsen, dermed er der mulighed for at fortsætte indsatsen i endnu en række år. Vi vil forsat samarbejde med de markvildtlav som stadig vil være med til at løfte opgaven med at gøre en indsats for markvildtet og mange af de andre arter tilknyttet landbrugslandet.

Naturen i landbrugslandet er under pres og levesteder forsvinder i takt med at landskabet bliver mindre varieret. Markvildtet har derfor brug for at vi som jægere engagerer os i arbejdet for at passe på og skabe levesteder i landbrugslandet. Levesteder som skal fungere året rundt – ikke kun i jagtsæsonen. I visse landsdele har de seneste fugtige og kolde somre for eksempel stillet store krav til de arealer

hvor agerhøns og harer har skullet kunne finde føde.

Den næste fase i markvildtindsatsen vil fra Danmarks Jægerforbund side, have et skærpet fokus på kvaliteten i den pleje og nyskabelse af biotoper med divers flora og dermed insektfauna, der udføres i markvildtlavene. Lige så vel som konditionen ikke forbedres af et symbolsk medlemskab af det lokale fitnesscenter, bliver der hverken mere markvildt eller flere levesteder i landbrugslandet af at melde sig ind i et markvildtlav, det er tiltagene og den måde de udføres på, som for alvor vil kunne gøre en forskel.

Fra Danmarks Jægerforbunds side, glæder vi os til dette næste kapitel i Markvildtsindsatsen.

juv@jaegerne.dk

Markvildtindsatsens medarbejdere

Niels Søndergaard
Afdelingschef,
Rådgivning og Uddannelse
Tlf. 21 94 59 90, nis@jaegerne.dk

Carsten Riis Olesen
Seniorforsker
Tlf. 88 88 75 17, cro@jaegerne.dk

Lene Midtgaard
Vildt- og naturkonsulent,
Sjælland, øerne og Bornholm
Tlf. 50 60 22 32, lmi@jaegerne.dk

Jakob Bergmann Nielsen
Vildt- og naturkonsulent,
Jylland og Fyn
Tlf. 81 88 24 46, jbn@jaegerne.dk

Rasmus Ahlmann Nielsen
Vildt- og naturkonsulent,
Jylland
Tlf. 50 60 07 62, ran@jaegerne.dk

Markvildtindsatsen 2.0

Danmarks Jægerforbund har vundet Miljøstyrelsens udbud om markvildtindsatsen, dette blev en realitet midt i juli måned. Den næste fase i markvildtindsatsen startes derfor op i starten af efteråret.

Tekst: Jakob Bergmann Nielsen & Lene Midtgaard, Danmarks Jægerforbund **Foto:** Lene Midtgaard

NATUR/VILDTFORVALTNING: Genopstarten af markvildtindsatsen vil ske i samarbejde med de eksisterende markvildtlav, som stadig har lyst til helhjertet og aktivt at arbejde for at forbedre levesteder for markvildt og andre arter tilknyttet landbrugslandet.

Der vil dog stadig også være mulighed for at opstarte nye markvildtlav, og Danmarks Jægerforbund har erfaringen fra de sidste seks års indsats, 2013-2019, at trække på. Opstart af nye lav beror på interessetilkendegivelse fra lokale ildsjæle. Det er således vigtigt, at interessen kommer fra lokale, og det er af overvejende betydning for succes, at lodsejerne bakker op om opstarten af nye lav.

Noget nyt, noget gammelt og noget, vi låner

Markvildtindsatsen vil på mange måder ligne sig selv, men der vil også være noget nyt. En af de leverancer, Miljøstyrelsen som noget nyt har lagt vægt på i denne nye fase af markvildtindsatsen, er fokus på identifikation af urentable områder i dyrkningsfladen. Altså områder i dyrkningsfladen, store som små, hvor landmanden taber penge på driften af arealerne og med fordel kunne omlægge driften, således at disse områder kan bidrage til at forbedre levestederne i landbrugslandet.

Det kan dog godt være vanskeligt blot ved en terrængennemgang at vurdere, hvor den enkelte bedrifts nul-

punkt ligger, da det naturligvis kræver kendskab til udbyttens niveau, sædskifte og omkostningsniveau med videre.

Danmarks Jægerforbund vil derfor i markvildtindsatsen 2020-2023 udvikle en vejledning, der gør landmænd i stand til at træffe bedre beslutninger om, hvorvidt visse arealer kan have anden anvendelse end urentabel dyrkning af landbrugsafgrøder. Dette kunne f.eks. være at tjene som levested for bestøvere og markvildt. Danmarks Jægerforbund har aftalt at producere og udgive denne vejledning i samarbejde med SEGES, således at størst mulig faglighed og gennemslagskraft sikres i udgivelsen.

Noget af det velkendte fra mark-

I visse markvildtlav skal der fremover også tælles udvalgte bestøvere. Tællingerne vil blive foretaget i samarbejde med Danmarks Biavlerforening.

vildtindsatsen, nemlig tællingerne, bevares, omend i en tilpasset udgave.

Tælling af agerhøns skal som sædvanlig udføres som transekt-tælling en gang om foråret, med det formål at få overblik over den ynglende bestand af agerhøns. Det betyder, at tællingen skal udføres ultimo marts eller primo april og ikke senere end 15. april for at undgå at forstyrre parhønsene.

Tælling af hare skal også udføres som transekt-tælling to gange om foråret, med det formål at få overblik over bestanden. Tællingerne udføres i perioden 1. marts-15. april. Som noget nyt skal der ikke længere tælles harer om efteråret. Det er et krav for at modtage rådgivning, at der kontinuerligt leveres tælledata fra lavene.

I den nye fase indføres der krav om, at der indberettes, hvilke tiltag der er gennemført hvert år, hvilket skal underbygge vurdering af fremdrift i markvildtindsatsen.

Som noget helt nyt vil Danmarks Biavlerforening bistå Danmarks Jægerforbund med at overvåge, hvilke effekter på insektlivet der opnås af tiltagene i markvildtlavene. Derfor vil frivillige biavlere med mellemrum monitorere forskellige insektgrupper i fire markvildtlav gennem foråret og sommeren.

Tællingerne udføres som transekt-tællinger, hvor der gentagne gange monitoreres for insekter langs udpegede ruter gennem forskellige biotoper. Biotoperne omfatter såvel naturtiltagene i markvildtlavene som naturlige biotoper med tilknytning hertil. Optællingerne har primært fokus på bestøvende insekter.

Databearbejdning og analyse samt sammenfatning og formidling af resultater vil Danmarks Biavlerforening efterfølgende hjælpe med.

Goddag og farvel

Et goddag til den nye fase af markvildtindsatsen er desværre også et farvel til den gamle indsats.

Markvildtindsatsen fokuserede indledningsvis på hare og agerhøne som et led i realisering af forvaltningsplanerne for hare og agerhøne. Men efter at projektet blev finansieret som et led i Naturpakken, blev fokus også rettet mod den øvrige natur, hvor en særlig indsats og fokus skulle søge at forbedre levevilkårene for agerlandets øvrige arter.

Danmarks Jægerforbund har i løbet

af projektperioden udarbejdet en "best practice" som udgangspunkt for rådgivningen. Her har vi forsøgt at skitsere et ideal for anvendelse af vildttiltag i kombination med eksisterende natur-elementer for at opnå den "optimale biotop" ved også at anvende principperne fra brandmandens lov.

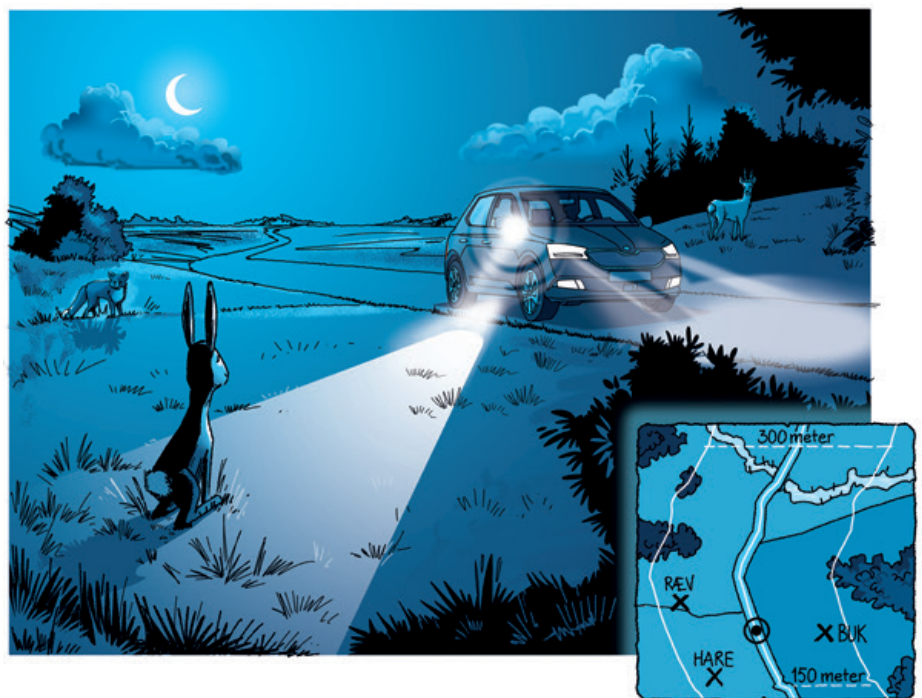
Markvildtindsatsen har gennem hele perioden 2013-2019 arbejdet målrettet på at fjerne lovgivningsmæssige og psykologiske barrierer, der modvirker lodsejeres incitament til at lave tiltag for markvildtet i landbrugslandet. Landbrugets rammevilkår generelt, og i særdeleshed udmøntningen af CAP (Common Agricultural Policy) i Danmark, påvirker i høj grad landbrugslandet som levested for markvildtet. Derfor er en indsats for regelforenkling og en regulering af landbruget, som tilgodeser markvildtet, afgørende for markvildtets eksistens i Danmark.

Denne del af markvildtindsatsen spænder vidt, fra talrige høringssvar vedr. landbrugets støtteordninger og regulering til markvandring med adskillige politikere, forskere og repræsentanter for andre grønne organisationer, for at skabe forståelse for og fjerne de barri-

erer, som Danmarks Jægerforbund har identificeret gennem markvildtindsatsen. Ligeledes er vildt- og naturkonsulenterne gentagne gange blevet indkaldt som faglige sparringspartnere til workshops og dialogmøder i bl.a. Landbrugsstyrelsen forud for påtænkte ændringer i landbrugets rammevilkår. Dette arbejde er ikke omfattet af Miljøstyrelsens udbud, men skal afholdes for Danmarks Jægerforbunds egen regning.

Siden 2016 har Danmarks Jægerforbund hvert år udgivet folderen "Natur og vildtpleje på landbrugsarealer". Denne folder formidler et overskueligt overblik over muligheder for at lave terrænpleje på landbrugsarealer med grundbetaling. Ligeledes giver folderen indblik i forskellige arters krav til levested og formidler viden om værdien af de eksisterende landskabs-elementer. Danmarks Jægerforbund vil fortsætte med dette arbejde.

Danmarks Jægerforbund har derfor masser af praktisk erfaring og viden, som kan tages med videre til genopstarten af markvildtindsatsen, og et godt og anerkendende samarbejde med en bred vifte af samarbejdspartnere. jbn@jaegerne.dk
lmi@jaegerne.dk

Der skal fortsat tælles harer og agerhøns i markvildtindsatsen. Harerne tælles i mørke med projektør fra bil, hvor dyrenes øjne reflekterer lyset. Fund af de nataktive dyr indenfor den udlagte transekt noteres på kort. Det er vigtigt, at tællerne er gode til at afstandsbedømme.

Vi mangler data

Dataindsamling er afgørende for en kvalificeret vildtforvaltning og ikke mindst for fastsættelse af jagttid.

Tekst: Niels Søndergaard, chef Rådgivning & Uddannelse

Figur: Carsten Riis Olesen, Danmarks Jægerforbund

NATUR/VILDTFORVALTNING: I markvildtindsatsen registrerer vi løbende data, herunder data om levende bestande af agerhøne og hare samt andre vildtarter knyttet til det åbne land. Det har stor betydning for forvaltningen af disse arter, herunder mulighed for fastsættelse af jagttid. Vurdering af, om den nuværende jagt for en given art er bæredygtig, og om jagttiden bør ændres, tager ofte udgangspunkt i vildtudbyttet set over en række år. Vurderingen bliver imidlertid væsent-

ligt stærkere, når udbyttet suppleres med uafhængige tællinger af levende dyr i forskellige egne af landet.

Tællinger af levende dyr styrker vurderingen af bestandenes status, fordi vildtudbyttet også er et udtryk for jægeradfærd. F.eks. kan der sagtens være arter, som jægere lokalt ikke nedlægger, selvom bestandene kan tåle det. Årsagen til, at givne vildtarter ikke nedlægges, kan være et lokalt ønske om større bestande og mulighed for spredning til nye områder.

Det er derfor uhyre vigtigt at tilvejebringe data, der kan sikre ordentligt grundlag for vurdering af, om jagt på en given art er bæredygtig.

Ræven er rødlistet?

Senest er ræven blevet bedømt som værende "næsten truet" i rødlistevurderingen. I vurderingen henvises alene til fald i vildtudbyttestatistikken over 18 jagtsæsoner samt punkttællinger fra DOF. Spørgsmålet er, om der er tilstrækkeligt med datamateriale til at give et retvisende billede. Der er uden tvivl mange jægere, der undrer sig over, at ræven er "næsten truet". Ser vi på data fra markvildtindsatsens registreringer af ræv, er det også et andet billede, der tegner sig, og det er derfor ærgerligt, at disse data ikke er taget i betragtning ved rødlistevurderingen af ræv. Her skal vi blive meget bedre til at sikre flere tællinger og synliggøre resultatet af dem.

Mårdyrene

Også hos mårdyrene kan man forestille sig, at flere data om de levende bestande vil give et mere retvisende billede. F.eks. er husmåren nu "næsten truet" ifølge rødlisten. Der sammenlignes med skovmåren, som også er "næsten truet" på rødlisten (og fredet), og det bruges som argument for en fredning af husmåren. Det er ikke meningsfyldt.

Vurderer man bestandene af råvildt, på samme måde som man har vurderet ræv, så er råvildt også truet i nogle egne af landet. Det er der vist mange af os, der færdes ude i naturen, som ikke helt genkender. På landsplan vurderes bestanden af råvildt dog også at være stabil, og DOF's punkttællinger viser en fremgang i bestanden, selvom udbyttet er faldende.

Ræven er bedømt som "næsten truet" på rødlisten, kan det være rigtigt? Vi mangler viden om udbredelsen af flere pattedyr og derfor opfordres alle jægere til at hjælpe med dataindsamling. Foto: Jørgen Sørensen.

Hjælp med dataindsamling

Udover den dataindsamling, der sker i forbindelse med tællinger i markvildtindsatsen, kan alle danske jægere hjælpe ved at bidrage til dataindsamlingen. F.eks. kan man oprette sig som bruger på Naturbasen (www.naturbasen.dk). Her kan der downloades en app, som gør dig i stand til fra både computer og smartphone at bidrage med registreringer. Registreringer af observationer af ræv, grævling og mårdyr mv. kan ske ude i felten, men også via et opstillet vildtkamera.

Vi mangler generelt viden om udbredelse af en række levende vildtbestande. Særligt hos pattedyrene er der mangel på viden. Jægerne kan medvirke til bedre overvågning af de levende vildtbestande. Jægerne opholder sig meget i naturen, og rigtig mange jægere har opsat vildtkameraer, der kan sikre unikke registreringer af vildtet. Udover det jagtbare vildt registrerer vildtkameraerne meget andet vildt, og resultater fra vildtkameraerne giver desuden indblik i interaktioner mellem forskellige vildtarter.

En forudsætning for valide vurderinger af jagtens bæredygtighed hos givne arter er, at der også indsamles data om de levende vildtbestande, dødfundet vildt mv. Og naturligvis fortsat indsendes vinger, hoveder fra sædgæs og ikke mindst indberettes vildtudbytte.
nis@jaegerne.dk

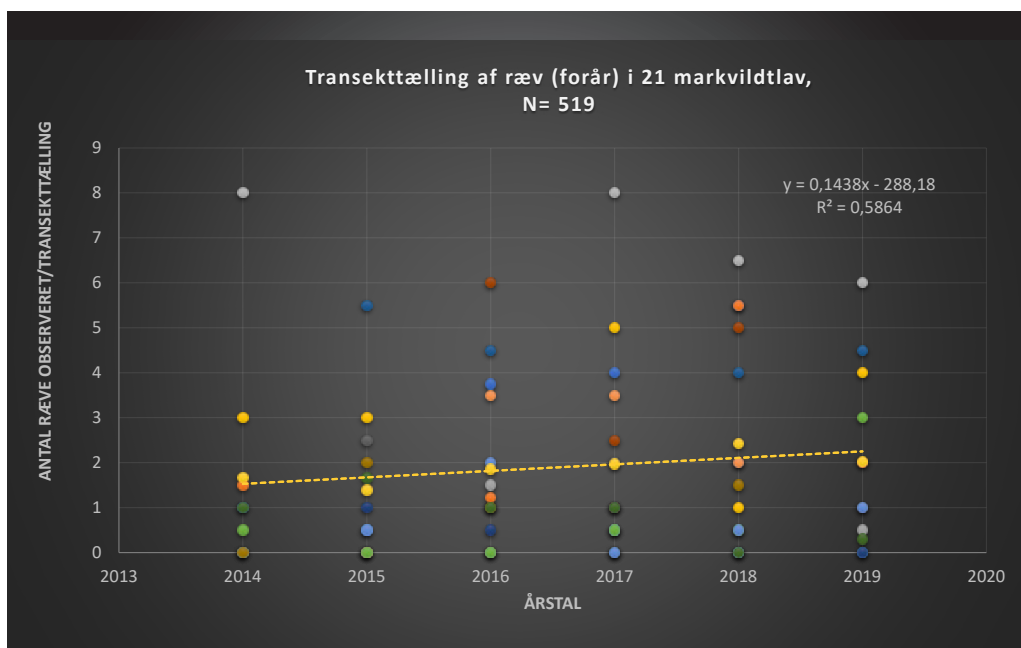
Den danske rødliste

Den danske rødliste er en samlet oversigt over ca. 13.300 danske arter, og den rummer bl.a. information om, hvor truede alle disse arter er. Formålet er at tilvejebringe et grundlag, som kan bruges til at vurdere den nuværende status og udvikling af mangfoldigheden af arter i Danmark.

Rødlisten er baseret på vurderinger af hver enkelt art, som udføres af nationale eksperter efter internationale kriterier udarbejdet af International Union for Nature Conservation (IUCN). Resultatet af en rødlistevurdering er, at en art henføres til en rødlistekategori, som afspejler artens risiko for at uddø:

Regionalt uddød (RE), kritisk truet (CR), truet (EN), sårbar (VU), næsten truet (NT), utilstrækkelige data (DD), livskraftig (LC) eller ikke relevant (NA). Endelig henføres arter til kategorien ikke vurderet (NE), hvis de ikke vurderes.

Kilde: Aarhus Universitet, Institut for Bioscience.

En sammenstilling af forårstællinger af ræv fra 21 markvildtlav i perioden 2014-2019 viser en lille, men dog rimelig troværdig fremgang på tværs af landet. Ud fra de data fra markvildtindsatsen er der således ingen evidens for, at rævebestanden har været "nært truet" som dansk art i perioden 2014-2019.

Pas på levestederne i landbrugslandet

Landskabelementer i landbrugslandet som markveje, markskel, levende hegn og lignende er under pres og forsvinder – denne bekymrende udvikling lader til stadig at foregå i hele landet. Landskabelementerne har ikke bare en landskabelig og æstetisk værdi, men også en stor biologisk værdi og er altafgørende for, at fødekæderne i landbrugslandet er velfungerende.

Tekst & Foto: Rasmus Ahlmann Nielsen, Danmarks Jægerforbund

NATUR/VILDTFORVALTNING: De sidste godt 70 år har vi set en stor tilbagegang i den fauna, som har tilpasset sig landbrugslandskabet – insekter, padder, krybdyr og vildt, jagt- som

”Vilde” vejrabatter og markskel er smukke for øjet og bidrager positivt til fødekæderne i landbrugslandet og derved også til biodiversiteten.

ikke jagtbart. Hvad kan denne negative udvikling skyldes? Der er flere faktorer, som spiller ind, men en af de væsentligste er tabet af deres levesteder.

Der har tidligere været et ønske fra samfundet om, at der skulle produceres flere fødevarer, og i den proces er landmændene blevet meget dygtigere, så man avler meget mere pr. hektar i dag, end man gjorde i 1950'erne (afgrøderne er blevet mere tætte, mørke og monotone), desuden har man indtaget arealer i driften, som har været på bekostning af rigtig mange af de levesteder, som vildtet har været knyttet til og er afhængige af. I dag efterspørger samfundet noget andet.

Brandmandens lov – man kan ikke bare erstatte gammelt med nyt

Når vi snakker både vildt- og naturpleje, så kan man i vid udstrækning benytte sig af brandmandens lov, som består af fire faser eller prioriteringsniveauer:

1. Red den natur eller de landskabelementer, som har høj biologisk værdi og ofte også en lang kontinuitet eller høj alder, så disse ikke går tabt.
2. Beskyt imod negativ påvirkning fra f.eks. tilførsel af næringsstoffer og

spøjtmedler. Dette kunne gøres med bufferzoner som vildt- og bivenlige tiltag, brak el.lign. rundt om de naturarealer eller landskabelementer, som har høj biologisk værdi.

3. Genopbyg og plej naturarealer og landskabelementer, som har lidt skade eller er misligholdte.

4. Etabler nye naturarealer og landskabelementer, gerne i sammenhæng med eller i nærheden af andet, som har høj biologisk værdi.

Det betyder, at den natur og de landskabelementer, som har stor biologisk værdi og ofte også høj alder, skal have førsteprioritet i forhold til bevarelse og beskyttelse. Efterfølgende kan man så begynde at genoprette og etablere nyt. Man bør derfor altid overveje det kraftigt, inden man fjerner eksisterende landskabelementer for bare at erstatte dem med nogle nye andre steder, for den biologiske værdi kan risikere at være tabt i mange år, inden det nye får samme ”værdi” som det gamle.

Rabatten – et vigtigt levested

Mange landskabelementer eller levesteder er under et kæmpe pres – lige så stille bliver de mindre og mindre og dårligere og dårligere for til sidst at være i en så ringe biologisk tilstand, at

de stort set ikke har en værdi for markvildtet. Kanter op til markerne forringes grundet tilførsel af næring, afdrift af sprøjtemidler, fysisk formindskelse, når ploven hvert år tager fem centimeter mere med i omdrift osv.

Denne problematik kender vi især fra vejrabatter og markskel, som mange steder er meget smalle og derfor også meget sårbare overfor påvirkning fra de omkringliggende arealer og driften af dem.

Rabatter og markskel kan, hvis de får lov, være nogle fantastiske småbiotoper, som store dele af flora og fauna i landbrugslandet nyder godt af og i stort omfang er afhængige af. Der opformerer masser af insekter, hvilket er godt for en lang række af vores vildtarter, men det kan også gavne afgrøderne, når rovinsekter tager for sig af lus og andre "skadedyr". Rabatten kan skabe vinterdæk-

ning for småvildtet på markerne, når afgrøderne er høstet, og landskabet ellers er åbent og ugæstfrit. I foråret, når det hele står på spring, er markskel og vejrabatter noget af de første, der kommer i gang med at gro, derfor er det også for mange jordrugende fugle et yndet sted at placere en rede.

Udover det direkte positive for vildtet kan der være et blomsterflor uden lige helt fra foråret og langt ind i efteråret. Det er skønt for øjet, og så tiltrækker det masser af forskellige insekter, som fødekæderne i landbrugslandet er helt afhængige af.

Markskel og vejrabatter ødelægges

Når landmændene er lidt for flittige med ploven, bliver rabatter og markskel som sagt mindre eller forsvinder, og så forsvinder et af levestederne for markvildtet. Den konsekvente slåning af rabatterne,

hvad enten det er af kommunerne eller private lodsejer, kan være meget problematisk, da dette ofte gøres i juni måned, hvor der stadig er mange fugle, som yngler der. Når græs- og urtevegetationen slås, jamen, så ryger æg, yngel og nogle gange de voksne fugle med i købet, hvilket er meget uheldigt og uhensigtsmæssigt. Når rabatterne klippes, misser man også det fantastiske blomsterflor, som der kunne være, hvis de blot havde fået lov til at passe sig selv, og resultatet er, at vegetationen i grad højere grad bliver domineret af græsser, hvilket betyder forringelse af levevilkårene for de bestøvende insekter og mange andre arter. Man bør derfor meget kraftigt overveje, om det er nødvendigt at fjerne og ødelægge rabatterne på den måde. Behøver man overhovedet at gøre noget? Hvis man absolut vil slå vegetationen, kunne man så måske opnå det

Ønsker man at sikre store solitære bestandstræer og tætte krat i sine levende hegn og remisser, er pleje en nødvendighed. Uden pleje gror beplantningerne sig mørke og åbne i bunden uden læ og dækning til vildtet.

samme ved at slå uden for yngle- og blomstringssæsonen?

Levende hegn og småbeplantninger ”soignerer”

De levende hegn og småbeplantninger er ligesom markskel og rabatter vigtige biotoper for vildtet, både når vejret er hårdt, så kan de søge ly og dækning, men også som ynglebiotop for især mange småfugle. Men også disse landskabselementer forsvinder mange steder. Især synes der at være en tendens til, at når ejendomme opkøbes under større enheder, bliver de så at sige ”soignerede” for småbiotoper, og endnu mere jord ryger med i drift, og levestederne i landbrugslandskabet formindskes.

Markvejene

Undersøgelser tyder på, at mange steder i landet er mere end 50 % af markvejene forsvundet siden 1950'erne, hvilket er meget negativt for markvildtet og mange af de andre arter, som har tilpasset sig landbrugslandskabet. Ofte er der på markveje en let og lysåben urte- og græsvegetation,

som i modsætning til afgrøden, der oftest er mørk og gold, sikrer en masse sol og luft med bare pletter med sand eller jord. Afvekslingen imellem den lysåbne vegetation og de bare pletter med jord sikrer gode forhold for en masse insekter og derfor også bl.a. agerhønsene, som har gode muligheder for at finde masser af næringsrig insektføde.

Kodeordet er ”variation”

Helt overordnet set handler det om at sikre variationen i landskabet – er der en tæt afgrøde, så skal man sikre bar jord og lysåben vegetation – når afgrøderne er høstet, og landskabet er helt åbent, skal man sikre, at der er steder med høj, tæt urte- og græsvegetation og lave, tætte krat – man bør sikre, at der både er områder, som er meget tørre, og områder, som er meget våde. Men med den tidligere omtalte udvikling i landskabet er det ikke et mere varieret landskab, vi kan se frem til, men et mere monotont, hvor markerne bliver større og større, i kraft af at levestederne forsvinder – er vi på vej imod et ørkenlignende slettelandbrug?

Brandmandens lov

Rådgivningen i markvildtlavene tager udgangspunkt i brandmandens lov:

- Bevar det endnu uskadte, f.eks. de gamle småbiotoper.
- Beskyt arealer med værdifuld natur mod skadelig påvirkning.
- Genopret og udvid arealer med forringet natur.
- Reetabler og skab nye områder med natur og naturindhold, gerne i forlængelse af eksisterende arealer.

Det handler altså om at skabe og sikre variationen i landskabet, så vi igen kan få sammenhængende og velfungerende fødekæder i landbrugslandet.
ran@jaegerne.dk

Store monotone dyrkningsflader underminerer livsgrundlaget for mange af de vildtarter, som ellers har tilpasset sig landbrugslandskabet (som det var engang). Denne udvikling sker, når levende hegn, vejrabatter, markskel osv. fjernes og opdyrkes.